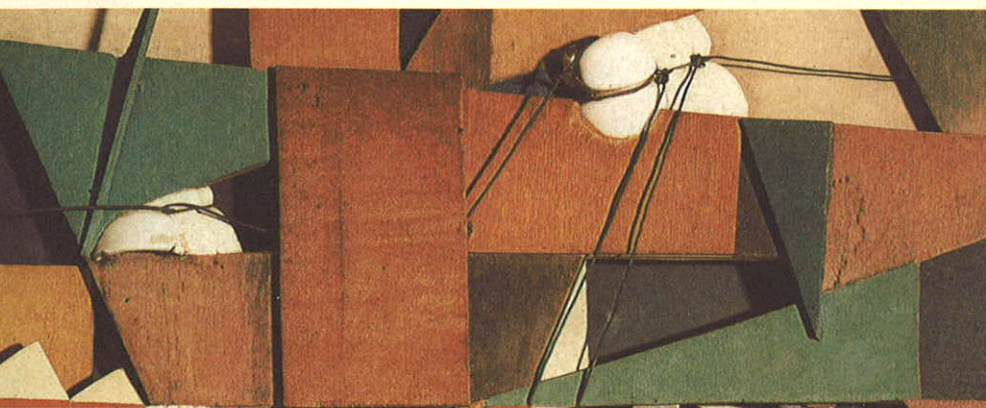

DUSAN SIDJANSKI

Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΜΙΑΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΩΣΗΣ

 ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ

Σειρά: Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική

Απαγορεύεται η μερική ή ολική αναδημοσίευση του έργου αυτού,
καθώς και η αναπαραγωγή του με οποιοδήποτε μέσο
χωρίς σχετική άδεια του Εκδότη.

ISBN: 960-02-1587-1

Copyright © 2002: Εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ ΑΕΒΕ
Νικηταρά 2 & Εμμ. Μπενάκη, 106 78 Αθήνα
Τηλ.: 010-3822.496, 010-3838.020, Fax: 010-3809.150

Εικόνα εξωφύλλου: Ivan Kliun, *Τοπίο που τρέχει*, 1913,
Συλλογή Κωστάκη

Φωτοστοιχειοθεσία: Γιάννης Γάγγος, Μπόταση 4, Αθήνα
Τηλ.: 010-3833.595, 010-3303.260

Εκτύπωση-Βιβλιοδεσία: ΕΚΤΥΠΩΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗΣ Α.Ε.
Οδός Βιολέτας, 136 71, Αχαρνάι
Τηλ.: 010-2403.850, 010-2445.905, Fax: 010-2403.852

DUSAN SIDJANSKI

Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΜΙΑΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΩΣΗΣ

Πρόλογος
ΖΑΚ ΝΤΕΛΟΡ

Πρόλογος ελληνικής έκδοσης
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΥ

Μετάφραση
ΜΑΡΙΑΝΝΑ ΚΟΣΙΝΑ

 ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ
ΑΘΗΝΑ 2002

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστώ όλους εκείνους που συνέβαλαν στην ελληνική έκδοση αυτού του βιβλίου και ειδικότερα την Μαριάννα Κοσίνα για την πολύτιμη συνεργασία της και τον εκδότη Βίκτωρα Παπαζήση. Εκφράζω την ευγνωμοσύνη μου στην οικογένεια Λάτση και στο Ίδρυμα Λάτση για την αδιάκοπη στήριξή τους.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΖΑΚ ΝΤΕΛΟΡ	13
ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ του Κωνσταντίνου Στεφάνου	15
ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ	17
ΕΙΣΑΓΩΓΗ:	
Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΩΣΗΣ	19
ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΩΝ ΑΡΧΩΝ	23

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΜΠΟΡΟΥΜΕ ΝΑ ΠΑΡΟΥΜΕ ΚΑΠΟΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΤΩΝ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ;	31
1. Το συγκεντρωτικό πρότυπο	31
2. Συνεισφορά από την εμπειρία της γερμανικής ομοσπονδίας	33
3. Συνεισφορά της αμερικανικής εμπειρίας	36
4. Μια εμπειρία πιλότος: η ελβετική ομοσπονδία	40
5. Διαφορές και ομοιότητες των ομοσπονδιακών συστημάτων	44
6. Κοινές εξουσίες και κοινοί θεσμοί των ομοσπονδιακών κρατών	53
7. Η συνταγματική αυτονομία των κρατών-μελών	58
8. Οι συνταγματικές αναθεωρήσεις	62
9. Κοινές προϋποθέσεις και αρχές	64

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΣΤΗΝ ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΜΙΑ ΠΡΩΤΟΛΕΙΑ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΩΣΗ	73
1. Οικονομική ολοκλήρωση και πολιτική τελείωση	73
2. Ο βασικός πυλώνας: η Ευρωπαϊκή Κοινότητα	81
Η Επιτροπή ως κινητήριο μηχανισμός της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης	82
Η ενίσχυση της Επιτροπής και του Προέδρου της	85
Η συλλογική διάλυση της Επιτροπής Santer	85
Το Συμβούλιο: διακυβερνητικός ή κοινοτικός θεσμός	89
Εκδημοκρατισμός και ομοσπονδοποίηση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας	94
Ο ενισχυμένος ρόλος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ...	98
Ο ομοσπονδοποιός ρόλος του Δικαστηρίου	100
Ένας ομοσπονδοποιός πυρήνας: η ΕΚΤ και το ευρώ	101
3. Οι εξωτερικές σχέσεις, η ΚΕΠΠΑ και το πρόπλασμα μιας ευρωπαϊκής ειρηνευτικής δύναμης	107
Τα διδάγματα από τις συγκρούσεις	110
Η διαδικασία κοινοτικοποίησης	117
Η Ένωση σε σταυροδρόμι	118

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΕΝΑΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΕΕ ΑΝΟΙΚΤΟΣ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ	125
1. Ομοσπονδοποιός πυρήνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης	129
Ένα ομοσπονδιακό σύνταγμα για την Ευρώπη	129
2. Το όραμα της Ομοσπονδιακής Ένωσης	142

3. Σημεία συλλογιστικής και μελλοντικού διαλόγου	153
Η άτυπη συμμετοχή	154
Ένας Θεμελιώδης Χάρτης ή ένα Σύνταγμα για την ΕΕ	155
Προς μία πρωτόλεια παραλλαγή του ομοσπονδιακού προτύπου	157
Προσέγγιση δια της συμμετοχής	159
Συμπεράσματα για το μέλλον	161
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	179
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	191

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η ομοσπονδίαση υπήρξε πάντα σημείο αναφοράς και πηγή έμπνευσης για το ευρωπαϊκό οικοδόμημα. Πολλοί είναι οι πολιτικοί ιθύνοντες, από τον Robert Schuman μέχρι τον Joschka Fischer, που επικαλέστηκαν μια εξέλιξη υπό μορφή ομοσπονδιακής οργάνωσης για την Ευρώπη. Παρόλα αυτά, όμως, αυτή η ιδέα-σύλληψη παραμένει ελάχιστα γνωστή, πράγμα που είναι πραγματικά σπάνιο. Για τα παλαιά Κράτη-Έθνη όπως η Μεγάλη Βρεταννία ή η Γαλλία, η ομοσπονδίαση υποθάλλει την απειλή του ακραίου συγκεντρωτισμού, ενώ στην πραγματικότητα αυτή η μορφή πολιτική οργάνωσης οφείλει την ύπαρξή της στην θέληση διατήρησης της αυτονομίας και της ετερογένειας των ομόσπονδων οντοτήτων.

Προκειμένου να διαφωτιστούν οι παρατηρητές του μεγάλου διαλόγου γύρω από το μέλλον της Ευρώπης, ο οποίος πρόκειται να διεξαχθεί σε απόλυτη ευθυγράμμιση με τα προβλεπόμενα από την Συνθήκη της Νίκαιας, μας φάνηκε χρήσιμο να διασαφηνίσουμε την συνεισφορά της ομοσπονδιακής σκέψης στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα.

Το έργο του Καθηγητή Dusan Sidjanski έχει το εξαιρετικό πλεονέκτημα να διαφωτίζει και να εντάσσει στην σύγχρονη πραγματικότητα τις πολλαπλές πλευρές αυτής της σύλληψης. Υπογραμμίζει, αφού προηγουμένως έχει τελεσίδικα κατοχυρώσει την απαραίτητη δικαιολογητική βάση, ποιές από τις πολυάριθμες πλευρές του ευρωπαϊκού θεσμι-

κού οικοδομήματος το κάνουν να προσομοιάζει με τα ομοσπονδιακά συστήματα, είτε πρόκειται για την ένταξη σε κοινούς κανόνες είτε για την αναζήτηση δίκαιης ισορροπίας μεταξύ μεγάλων και μικρών κρατών.

Επίσης, καταδεικνύει την μεγάλη ποικιλία αυτών των συστημάτων, τα οποία είναι αναγκασμένα να ανταποκριθούν σε λειτουργικές ανάγκες που παρουσιάζουν σχετικές διαφορές μεταξύ τους. Διακινδυνεύοντας ενδεχόμενη υπερβολή, μπαίνει κανείς στον πειρασμό να σκεφτεί ότι υπάρχουν τόσο πολλές μορφές ομοσπονδίωσης όσα είναι και τα ομοσπονδιακά συστήματα.

Έχω την γνώμη ότι η εργασία του Dusan Sidjanski είναι πολύ σημαντική για όλους εκείνους που επιθυμούν να συλλογισθούν και να μελετήσουν την τελική μορφή-έκβαση της Ευρώπης.

Το ευρωπαϊκό οικοδόμημα συνιστά ένα άνευ προηγουμένου πολιτικό εγχείρημα, το οποίο απαιτεί προσπάθεια καινοτομίας, δεδομένου ότι δεν είναι δυνατόν να ενταχθεί σε προϋπάρχον καλούπι, ούτε μπορεί να αναπαράγει παλαιότερα πρότυπα. Αντιθέτως, η συλλογιστική δύναται να αποκομίσει οφέλη από μια προσεκτική και σε βάθος ανάλυση εκείνων των δομών που συνδέονται με την αναζήτηση του συνδυασμού ενότητας μέσα στην ετερογένεια. Για την ώρα, που προβάλλει πια στον ορίζοντα η από καιρό αναμενόμενη ένωση της ευρωπαϊκής ηπείρου, η ανάγκη για μια τέτοια συλλογιστική καθίσταται αδιαφιλονίκητη. Είθε οι σελίδες που ακολουθούν να συμβάλλουν στον εμπλουτισμό των επερχομένων διαλόγων.

Jacques Delors
Πρώην Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Μετά την προηγούμενη συνεισφορά του στο διάλογο για τους ευρωπαϊκούς θεσμούς με το έργο του για την Ομοσπονδίωση της Ευρώπης –που εκδόθηκε επίσης από τις εκδόσεις Παπαζήση– ο Dusan Sidjanski μας δείχνει μέσα από αυτή την μελέτη που ετοίμασε για την μη κυβερνητική οργάνωση Notre Europe, το δρόμο για την μετάβαση από την οικονομική στην πολιτική ένωση. Ο συγγραφέας δίκαια θεωρεί ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί και πρέπει να μετεξελιχθεί σε ευρωπαϊκή ομοσπονδία προκειμένου να υπερασπισθεί αποτελεσματικά τα συμφέροντα των ευρωπαϊκών λαών. Η μετεξέλιξη αυτή πρέπει να βασισθεί στη σημερινή θεσμική δομή της Ένωσης και ειδικότερα στην μετεξέλιξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Πρέπει, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει (σ. 165), να ανατεθούν στην τελευταία κυβερνητικά καθήκοντα και ταυτόχρονα να της αφαιρεθούν διάφορα διαχειριστικά καθήκοντα, τα οποία πρέπει με τη σειρά τους να ανατεθούν σε ευρωπαϊκές εξουσιοδοτημένες αρχές.

Αξίζει τέλος να τονισθεί ότι οι προτάσεις του Dusan Sidjanski βασίζονται στη συγκριτική ανάλυση των ομοσπονδιακών συστημάτων των ΗΠΑ, της Ελβετίας και της Γερμανίας, στο πρώτο μέρος της μελέτης. Πρόκειται για την πρώτη ανάλυση αυτού του είδους που δημοσιεύεται στην ελληνική γλώσσα και πιστεύουμε ότι θα δώσει ώθηση στην μελέτη του ομοσπονδισμού στη χώρα μας.

Καθηγητής Κωνσταντίνος Στεφάνου

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

Η ελληνική μετάφραση αυτής της μελέτης, η οποία συντάχθηκε μετά από σχετικό αίτημα του Προέδρου Jacques Delors, έρχεται εγκαίρως για να συμπέσει με την έναρξη του διαλόγου αναφορικά με το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην πραγματικότητα, αν και έχει δημοσιευθεί από την «Notre Europe» τον Ιούλιο του 2001, η μελέτη σκιαγραφεί εκ των προτέρων τις απαντήσεις στα ερωτήματα που τέθηκαν από την Διακήρυξη του Laeken της 15ης Δεκεμβρίου του 2001. Με αυτήν την έννοια, θα χρησιμεύσει ως έγγραφο προπαρασκευαστικό της Συνέλευσης για το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ως βασικό στοιχείο για τον εν γένει ευρωπαϊκό διάλογο, στον οποίο καλούνται να συμμετάσχουν όλοι οι πολίτες, άνδρες και γυναίκες, όπως και οι Ευρωπαίοι ιθύνοντες.

Υπέρ της επιτάχυνσης της διαδικασίας ολοκλήρωσης συνηγορεί η σύμπτωση πολλών παραγόντων, όπως:

- η επερχόμενη διεύρυνση και η ανάγκη να εξασφαλισθεί η αποτελεσματική και δημοκρατική λειτουργία της Ένωσης, και
- η απόλυτη αναγκαιότητα να αποκτήσει η Ένωση μια αυθεντική εξωτερική πολιτική και η πολιτική ασφάλειας και άμυνας, προκειμένου να χρησιμοποιήσει στο έπακρον τις

δυνατότητες της συνεισφοράς της στην παγκόσμια ισορροπία.

Επείγει η αντικατάσταση της μονόπλευρης πολιτικής των Ηνωμένων Πολιτειών, η οποία στηρίζεται κυρίως στη στρατιωτική και οικονομική τους δύναμη, από μια πολύπλευρη πολιτική δράση που να βασίζεται στο διάλογο, στη συνεργασία και από μια ουσιαστική υποστήριξη προς όφελος των ασθενέστερων χωρών και λαών. Είμαι πεπεισμένος ότι σήμερα η ειρήνη και η ασφάλεια δεν είναι δυνατόν να εξασφαλισθούν με την επιβολή δια της βίας και την κυρίαρχη επικράτηση της θέλησης του δυνατότερου. Η εμπειρία από την Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί απόδειξη για το γεγονός ότι οι χθεσινοί εχθροί μπορούν να γίνουν φίλοι στο πλαίσιο της δέσμευσης για την πραγματοποίηση κοινών στόχων. Από αυτή την οπτική γωνία η ευρωπαϊκή περιπέτεια αποτελεί φωτεινό παράδειγμα. Εξάλλου, προσκομίζει και ένα μήνυμα εκτενέστερης σημασίας, δηλαδή την επιβεβαίωση της προσωπικότητας τόσο των μεγάλων όπως και των μικρών χωρών και των ανομοιομορφιών τους στους κόλπους της Ένωσης. Μέσα σε αυτό το πλήρως συνταγματικό και πάγιο σύνολο, η Ελλάδα αλλά επίσης και το Λουξεμβούργο καλούνται να αναπτύξουν τις πρωτοβουλίες τους τόσο στους κόλπους της Συνέλευσης, όσο και με τις δραστηριότητές τους στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και στη Διακυβερνητική Διάσκεψη που προβλέπεται για το 2004 στην έκβαση του διαλόγου και των διαπραγματεύσεων, των οποίων η πρώτη φάση εγκαινιάστηκε με την έναρξη των εργασιών της Συνέλευσης στις 28 Φεβρουαρίου του 2002. Η Ελλάδα πρέπει να δώσει πλήρως το παρόν προκειμένου να αξιοποιηθεί η εξαιρετική συνεισφορά της στο ευρωπαϊκό ιδεώδες και στο μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Dusan Sidjanski

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΩΣΗΣ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση βρίσκεται εγκλωβισμένη ανάμεσα σε δύο αντιτιθέμενες τάσεις, οι οποίες αναπτύσσονται στους κόλπους της, δηλαδή την κοινοτική δυναμική που οικοδομεί μια κοινότητα με ομοσπονδιακή τάση και την διακυβερνητική συνεργασία για τα θέματα εξωτερικής και εσωτερικής πολιτικής. Έτσι τίθεται το ερώτημα: είναι μακροπρόθεσμα δυνατή η μόνιμη και κάτω από την ίδια στέγη συνύπαρξη του κοινοτικού συστήματος και των διακυβερνητικών εκφάνσεων; Δεν είναι επείγουσα η ανάγκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης –ενόψει της διεύρυνσης και μπροστά στις πιεστικές προκλήσεις– για την παγίωση ενός πόλου ικανού να δώσει κοινές κατευθύνσεις και συγκλίνοντες στόχους όσον αφορά τους τομείς της ολοκλήρωσης όπως και της συνεργασίας στους πολυάριθμους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς, καθώς επίσης και να επικυρώσει την ευρωπαϊκή της ταυτότητα σε διεθνές επίπεδο; Μήπως έφθασε η ώρα της κοινής περισυλλογής αναφορικά με τις επιπτώσεις του πραγματιστικού διαβήματος, το οποίο συνίσταται στην πρακτική της παράθεσης και διαφορετικής κάθε φορά αντιμετώπισης καθενός από τα ανομοιογενή στοιχεία, αντί της ενσωμάτωσής τους μέσα σε ένα αρμονικό σύνολο; Θέλησε κανείς να αξιολογήσει τα αποτελέσματα της διακυβερνητικής μεθόδου, η οποία, εκτός του ότι μπορεί να αποδώσει μόνο για μια μετα-

ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Διεύθυνση Σειράς: Σωτήρης Ντάλης

«**Η** ομοσπονδίωση υπήρξε πάντα σημείο αναφοράς και πηγή έμπνευσης για το ευρωπαϊκό οικοδόμημα. Πολλοί είναι οι πολιτικοί ιθύνοντες, από τον Robert Schuman μέχρι τον Joschka Fischer, που επικαλέστηκαν μια εξέλιξη υπό μορφή ομοσπονδιακής οργάνωσης για την Ευρώπη. Παρόλα αυτά, όμως, αυτή η ιδέα-σύλληψη παραμένει ελάχιστα γνωστή.

Το έργο του Καθηγητή Dusan Sidjanski έχει το εξαιρετικό πλεονέκτημα να δια φωτίζει και να εντάσσει στην σύγχρονη πραγματικότητα τις πολλαπλές πλευρές της ομοσπονδίωσης. Υπογραμμίζει, αφού προηγουμένως έχει τελεσίδικα κατοχυρώσει την απαραίτητη δικαιολογητική βάση, ποιές από τις πολυάριθμες πλευρές του ευρωπαϊκού θεσμικού οικοδομήματος το κάνουν να προσομοιάζει με τα ομοσπονδιακά συστήματα, είτε πρόκειται για την ένταξη σε κοινούς κανόνες είτε για την αναζήτηση δίκαιης ισορροπίας μεταξύ μεγάλων και μικρών κρατών....»

Από τον πρόλογο του Ζακ Ντελόρ